

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

**Autorskoprávní ochrana počítačových programů:
jak je to s ochranou programů oproti jiným autorským dílům**

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

Autor: Radek Morávek

Konzultant: JUDr. Irena Holcová

2014

VII. ročník SVOČ

Čestné prohlášení, souhlas s publikací práce a poděkování

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do sedmého ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracoval samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

Chtěl bych také poděkovat vedoucí své práce JUDr. Ireně Holcové, za trpělivost, ochotu a odborné rady.

V Praze dne 14. 4. 2014

.....

Radek Morávek

Obsah

ÚVOD.....	4
POČÍTAČOVÝ PROGRAM JAKO DÍLO PODLE AUTORSKÉHO ZÁKONA	7
AUTORSTVÍ POČÍTAČOVÝCH PROGRAMŮ A OSOBNOSTNÍ PRÁVA	9
MAJETKOVÁ AUTORSKÁ PRÁVA K POČÍTAČOVÝM PROGRAMŮM	10
PRÁVO NA ROZMNOŽOVÁNÍ, ROZŠÍŘOVÁNÍ POČÍTAČOVÝCH A SDĚLOVÁNÍ PROGRAMŮ	11
VOLNÉ UŽITÍ A ZÁKONNÁ LICENCE	12
VOLNÉ UŽITÍ AUTORSKÉHO DÍLA A POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU	13
TECHNOLOGICKÁ OCHRANA POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU A JEJÍ PRÁVNÍ VYUŽITÍ.....	15
SPECIFICKÉ VÝJIMKY U POČÍTAČOVÝCH PROGRAMŮ.....	17
ZÁVĚR	19

Úvod

V dnešní době plné informačních technologií si život bez nich umíme jen velmi těžko představit. Právně však dle mého názoru svět informačních technologií příliš ošetřený není, nejenže není konstituován jako samostatný právní obor, nevíme ani, jak ho správně pojmenovat. Odborníci používají termíny jako IT právo, právo ICT či softwarové právo, jednotný název však chybí. Já osobně preferuji první z těchto uvedených pojmů a budu ho tedy ve své práci používat. Totéž se vlastně týká i právní úpravy, nemáme nic jako zákoník IT práva, místo toho vycházíme zejména z autorského zákona, občanského zákoníku a zčásti i z trestního zákoníku. Před příchodem nového občanského zákoníku byla ovšem značná část obsažena i v obchodním zákoníku. Toto ovšem neplatí jen pro Českou republiku, ale pro celý svět. Novost IT práva souvisí i s tím, že u nás není skoro žádný judikát na toto téma, je proto třeba hledat spíše v rozhodnutích evropských soudů.

IT právo je třeba brát jako nové a dynamicky se rozvíjející odvětví, které se zatím neetablovalo v právních systémech. Jedním z problémů je vzájemná nedůvěra a nepochopení mezi lidmi, kteří praktikují právo a těmi, kteří se živí v IT odvětví. Je příznačné, že druhá skupina bude odmítat jakoukoliv právní úpravu a kontrolu ze strany státu, i když by třeba byla nutná a prospěšná. Příkladem budiž přidělování a správa domén první třídy (tj. domén pro státy -.cz, .uk apod.), což má na starosti nevládní orgán – ICANN¹. To samé právní úprava internetu, kde máme jen několik nejdůležitějších věcí, a zbytek upraven není. IT právo je tedy možná nejmladší právní obor, vyvíjí se ovšem velmi rychle a byla by chyba ho opomíjet, proto mě velice mrzí, že u nás na fakultě mu zatím není věnován samostatný předmět, pouze několik přednášek na toto téma.

Sám mám vztah k informačním technologiím kladný, už od dětství jsem vyrůstal s počítačem a internetem, nikdy jsem se jím však nezabýval na jiné než uživatelské úrovni. Jako běžný

¹ MAISNER, Martin. *Základy softwarového práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, xv, 339 s. ISBN 978-80-7357-638-7. 50 s.

uživatel internetu jsem bez znalostí právní úpravy používal internet krom jiného i ke stahování audiovizuálních děl a jiných a až během studia jsem pochopil, jak to vlastně je s autorským zákonem a volným užitím autorského díla, a změnil jsem osobní přístup k těmto věcem. Nerozuměl jsem ale, z jakého důvodu se přistupuje jinak k databázím a počítačovým programům. K nějakému většímu zájmu o toto téma mě přivedl až předmět Právo a IT na ČVUT².

Hlavním důvodem, proč jsem se tedy rozhodl napsat tuto práci, byla moje touha pochopit, **proč stáhnutí si filmu z internetového úložiště pro osobní potřebu bez dovolení autora není neoprávněný zásah do jeho práv, zatímco u počítačového programu již o zásah jde.** V podstatě nikdo z okolí mi nebyl schopný dát uspokojivou odpověď, leckdo ani nevěděl, že je mezi tím nějaký rozdíl. Můj názor byl takový, že i jiná autorská díla by si zasloužila minimálně stejnou, ne-li větší ochranu než počítačové programy, které jsou často velmi dobře chráněny po technické stránce. Cílem práce bylo nalézt odpověď na výše položenou otázku a eventuálně se pokusit nalézt lepší řešení, jak chránit počítačové programy.

Při psaní této práce jsem začal základním uvedením do IT práva a jeho specifik a následně jsem se soustředil na srovnání autorskoprávní ochrany počítačových programů s ochranou jiných autorských děl a nalezení jejich rozdílů.

Předtím než se začnu zabývat ochranou počítačových programů, je zapotřebí ujasnit si, co přesně se tedy počítačovým programem rozumí, zdali znamená něco jiného než software a pokud ano, tak co. Na tuto otázku nám ale český právní řád, konkrétněji zákon číslo 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů (autorský zákon), jasnou odpověď nedává. Není mi příliš jasné, zda vynechání definice pojmu, se kterým zákon pracuje, je omyl či záměr zákonodárce, nejspíše to ale bude záměr, jelikož definici neuvádí ani směrnice Evropského parlamentu a rady 2009/24/ES o právní ochraně počítačových programů ani úmluva TRIPS. Je tudíž třeba hledat někde jinde, ale nemusíme chodit daleko. Legální definici můžeme totiž najít na Slovensku v jejich autorském zákoně, konkrétně v § 5 odst. 8: „*Počítačový program*

² Vyučována Mgr. Zdeňkem Kučerou na FIT ČVUT

*je súbor príkazov a inštrukcií použitých priamo alebo nepriamo v počítači. Príkazy a inštrukcie môžu byť napísané alebo vyjadrené v zdrojovom kóde alebo v strojovom kóde. Neoddeliteľnou súčasťou počítačového programu je aj podkladový materiál potrebný na jeho prípravu; ak spĺňa pojmové znaky diela (§ 7 ods. 1), je chránený ako literárne dielo.*³ Slovenská definice ovšem pouze vychází z článku 10 TRIPS. Jinou definici můžeme najít i u smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO) o právu autorském, která sice pojem počítačový program nspecifikuje přímo, nicméně v rámci přípravných prací se podepisující členové dohodli na následující definici: *“Počítačovým programem se rozumí soubor příkazů, které když jsou zadány do strojem čitelného nosiče, jsou způsobilé přimět stroj schopný zpracovávat informace k tomu, aby plnil určitou funkci, provedl určitý úkol nebo dospěl k určitému výsledku.”*⁴

Slovenská definice nám pak přináší dva pojmy, které je záhodno vysvětlit, a sice zdrojový a strojový kód. Oba pojmy nejsou ničím jiným než formou vyjádření počítačového programu. Nechci zde jít příliš do hloubky a podrobně tyto pojmy definovat, pro účel práce je tedy poněkud zjednoduším. Zdrojový kód je psán v konkrétním programovacím jazyce (Java apod.), zatímco strojový kód je složený z jedniček a nul a je to pouze převod do jazyka, který počítač umí přečíst.⁵ Program je tedy jakási posloupnost instrukcí, které počítač umí přečíst a provést. Stále dochází ke sporům, zda počítačový program má širší či užší vymezení než software, a dodnes v tom není jasná shoda.⁶

Je možná ještě dobré říci, že na výraz počítač také hledíme spíše extenzivně, tj. jako na přístroj, který je schopen postupovat podle daných instrukcí programu. V dnešní době

³ Zákon 618/2003 Z.z. o autorském práve a práвах súvisiacich s autorským právom.

⁴ Viz definici poskytnutou WIPO v jejích modelových ustanoveních o ochraně počítačových programů [cit. 11. dubna 2014]

<http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/wipo_ip_cm_07/wipo_ip_cm_07_www_82573.doc>

⁵ Příspěvatelé Wikipedie, *Strojový kód* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2014, Datum poslední revize 17. 02. 2014, 22:54 UTC, [citováno 13. 04. 2014]

<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Strojov%C3%BD_k%C3%B3d&oldid=11229503>

⁶ VLADIMÍR, Smejkal. Právo informačních a telekomunikačních systémů. Vyd. 2. Praha: C. H. Beck, 2004, xv, 339 s. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 80-717-9765-0. 52 s.

dávno neplatí, že je toho schopen pouze počítač – podívejme se na dnešní smartphony nebo tablety. Pro tuto práci však není nutné tento pojem specifikovat.

Naopak pojem, který bych měl alespoň zmínit, je autorské dílo, jak název napovídá, jeho definice se nachází v autorském zákoně. Zatímco u počítačového programu bylo nalezení nějaké definice poměrně obtížné, zde nám právní řád práci velmi ulehčuje. V §2 odstavec 1 je vymezen pojem „autorského díla“ jakožto předmětu autorského práva. Paragraf obsahuje pozitivně formulovanou generální klauzuli předmětných děl pojatých do demonstrativního výčtu – podle komentáře je tento výčet demonstrativní z důvodu ochrany dosud neznámých druhů děl, děl nepříliš rozšířených a sporných.⁷ Velmi důležitý pro mou práci je zde prvek jedinečnosti, jež je chápán jako individuální původnost díla, které není možné s ničím zaměnit a které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora. Právě znak individuální původnosti je překážka, proč se nedá za dílo označit takový výsledek činnosti, ke kterému již existuje dílo totožné nebo lišící se jen zcela nepatrně.

Počítačový program jako dílo podle autorského zákona

Hned v první větě v druhém odstavci stejného paragrafu⁸ máme jasně dáno, jak je to s počítačovým programem v autorském zákoníku. Dočteme se zde, že vzniká právní fikce, a že se na program hledí, jako by dílem byl. Samozřejmě pouze pokud splní podmínky. Toto je dle mého názoru asi to nejpodstatnější, co v našem právním řádu ohledně programu najdeme. Zákonodárce zde tímto přiznává programu autorskoprávní ochranu a udává pojmové znaky, které musí splňovat, aby ochrany dosáhl. Na toto ustanovení pak navazuje § 65, kde specifikuje, že program je chráněn jakožto dílo literární, což vychází z úpravy Evropské unie.

⁷ TELEČ, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7179-608-4. 15 s.

⁸ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). §2 odst. 2

V čem je tedy ten velký rozdíl mezi počítačovým programem a autorským dílem podle §2 odstavce 1? Oproti dílům je zde snižená podmínka původnosti - původnost programu lze totiž chápat jako výsledek vlastní duševní činnosti autora v případě programů, autorem nejčastěji bude programátor či jejich skupina, to ale neznamená, že by vedle sebe nemohla existovat takřka totožná díla. Uvedu příklad, na kterém to ilustruji: Jistě všichni známe hned několik textových editorů, které mají stejnou funkci, leckdy i velmi podobný design. Přesto tyto programy poskytují různí autoři v rámci rozdílných licencí. Jak je to možné? Každý z těchto programů totiž vznikl jako výsledek (dílo) jejich vlastní duševní činnosti a je jedno, že jeden produkt ten druhý připomíná či je totožný, pokud vznikly nezávisle. Představte si situaci, že by tu mohl být jen jeden textový editor - třeba Microsoft Word, bez rizika konkurence by jeho autor mohl trhu diktovat, co by jen chtěl. Taková situace je očividně naprosto nežádoucí a dle mého je právě toto důvod, proč počítačový program není autorským dílem dle §2 odst. 1. Samozřejmě, pokud někdo zkopíruje cizí zdrojový kód programu, tak poruší podmínku vlastní duševní činnosti a nesplní tím kvalifikaci podle zákona. Často se ale stává, že totožné programy mají podobné zdrojové kódy, a pokud jsou oba původní, je vše v pořádku.

Jestliže ovšem má být počítačový program chráněn jako autorské dílo, stále musí splňovat i podmínku být vyjádřen v objektivně vnímatelné podobě. Tato vnímatelnost se projevuje ve vyjádření programu ve zdrojovém nebo strojovém kódu, což máme zakotveno ve smlouvě TRIPS⁹. Je vedlejší, jestli je toto vyjádření elektronické či písemné, dokonce je podle zákona i vedlejší zda je jen dočasné či trvalé. Chráněné jsou podle § 65 i přípravné a koncepční materiály¹⁰ a nejen to, zákonem jsou chráněny i jednotlivé vývojové fáze programu i zde však musí být splněny podmínky¹¹. Je tedy čistě na autorovi, v jaké formě vyjádření svůj výtvar zveřejní. Nejčastěji ale bývá volen strojový kód, a sice z důvodu ochrany proti plagiátorství,

⁹ Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví, publikovaná ve sdělení MZV č. 191/1995 Sb.

¹⁰ TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7179-608-4. 622 s.

¹¹ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). §2 odst. 3

ke kterému by mohlo zveřejnění v jiné formě vést¹², a aby mu počítač rozuměl. Jistě lze namítnout, že zpětnou dekompilací se lze stejně zdrojového kódu dopátrat, ale takové nedovolené jednání je zásahem do autorských práv.¹³

Na závěr této kapitoly bych ještě chtěl zmínit, že nám zákon kromě vymezení toho, co pod ochranu spadá, vyjmenovává i to, co chráněno není. Myšlenky a principy, na nichž je založen jakýkoli prvek počítačového programu, včetně těch, které jsou podkladem pro jeho propojení s jiným programem, nejsou podle tohoto zákona chráněny.¹⁴ Interpretoval bych to tak, že chráněn není nápad na nový program ani jeho funkcionalita, a stejně tak není chráněn algoritmus či programovací jazyk¹⁵. Rozsudek Evropského soudu nám dále říká, že chráněno není ani grafické uživatelské rozhraní, jelikož nejde o formu vyjádření programu¹⁶.

Autorství počítačových programů a osobnostní práva

Autorská práva k programu nabývá jeho autor, jemuž se obvykle říká programátor¹⁷, případně pokud je jich více, každý člen ze skupiny programátorů. Autorská práva obecně dělíme na osobnostní a majetková práva. Osobnostní práva jako taková jsou nerozlučně spojena s osobou autora. Na rozdíl například od USA, kde je to s určitými obtížemi možné, se v České republice těchto práv nemůže autor vzdát či je převést na jinou osobu. Není však neobvyklé, že autor sám udělí souhlas k zásahu do jeho práv.

¹² Toto se netýká tzv. volného softwaru

¹³ Pokud přesahuje rámec §66 autorského zákona

¹⁴ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). §65 odst. 2

¹⁵ Rozsudek SDEU unie ve věci C-406/10 ze dne 2. května 2012, SAS v. WPL

¹⁶ Rozsudek SDEU ve věci c-393/09 ze dne 22. prosince 2010, Bezpečnostní softwarová asociace vs Svaz softwarové ochrany proti Ministerstvo kultury.

¹⁷ Příspěvatelé Wikipedie, *Programátor* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2013, Datum poslední revize 13. 06. 2013, 08:42 UTC, [citováno 14. 04. 2014]

<<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Program%C3%A1tor&oldid=10412356>>

V dnešní době ale většina počítačových programů není vyvíjena jednotlivcem, ale často celou skupinou, která pracuje společně na větším projektu. Nositeli práv jsou pak všichni zúčastnění, k čemuž se vyjadřuje Autorský zákon:“ *Právo autorské k dílu, které vzniklo společnou tvůrčí činností dvou nebo více autorů do doby dokončení díla jako dílo jediné (dílo spoluautorů), přísluší všem spoluautorům společně a nerozdílně. Na újmu vzniku díla spoluautorů není, lze-li výsledky tvůrčí činnosti jednotlivých spoluautorů do díla odlišit, pokud tyto nejsou způsobilé samostatného užití.*“¹⁸

Mezi osobnostní práva patří také právo na zveřejnění díla, které přiznává autorovi právo rozhodnout o prvním zveřejnění svého díla veřejnosti¹⁹. Dále pak právo osobovat si autorství a rozhodovat o tom, zda a jakým způsobem má být jeho autorství uvedeno na zveřejněném díle, a dává mu to také právo bránit se proti přisvojení si autorství jinou osobou. Co se programů týče, autorství zde většinou uváděno není. Nakonec, u počítačového programu asi nejdůležitější z této skupiny práv, je právo na nedotknutelnost díla. Toto právo dává autorovi možnost rozhodovat o tom, zda udělí či neudělí souhlas se změnou jeho díla, což v našem případě nejčastěji bývá zásah do zdrojového kódu programu. Stejně tak zabraňuje ostatním užívat program dehonestujícím způsobem. V případě smrti autora osobnostní práva zanikají, i po své smrti má ovšem právo být uveden jako autor, pokud je to obvyklé, a aby jeho dílo nebylo užíváno způsobem, který by snižoval jeho hodnotu.

Majetková autorská práva k počítačovým programům

Stejně jako práva osobnostní, tak i práva majetková jsou nepřevoditelná. Autor pouze poskytuje oprávnění a vzniká mu tak povinnost strpět zásahy do práva dílo užit. Jediným způsobem, kterým je možné toto oprávnění poskytnout, je licenční smlouva, která od roku 2014 již není upravena autorským zákonem, nýbrž občanským zákoníkem. Majetková

¹⁸ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). §8 odst. 1

¹⁹ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). §4

autorská práva nekončí smrtí autora, ale mají časově omezené trvání. Obecně je ochrana přes celý autorův život a dále 70 let po jeho smrti, přičemž majetková práva jsou předmětem dědictví. Takováto lhůta je ale podle mého názoru ve světě počítačových programů naprosto absurdní a pouze ukazuje na neschopnost práva rychle reagovat.

Nejvýznamnějším představitelem majetkových práv, co se týče počítačového programu, je právo dílo užit. Definice užití v komentáři zní: *„Za užití díla je třeba považovat jakékoli nakládání s dílem (okruh způsobů užití je dle § 12 odst. 4 a 5 neuzavřený), ledaže jde o nakládání s dílem, které lze považovat za tzv. konzumování díla (např. poslech hudby, neveřejná interpretace hudby, četba knihy, prohlížení výtvarného díla). Za konzumování díla je tak třeba považovat takové nakládání s dílem, jehož cílem je přímé naplnění účelu vzniku díla, tj. vnímání díla lidskými smysly.“*²⁰ Ustanovení § 12 odst. 4 autorského zákona obsahuje výčet možných užití, pro téma této práce vnímám jako relevantní právo na rozmnožení díla a právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla a sdělováním díla proto se také budu jimi zabývat.²¹

Obecně titulem k užití díla může být smlouva nebo zákon. Co se smluv týče, obecně se používá licenční smlouva²², ovšem vzhledem k tomu, že občanský zákoník je založený na smluvní volnosti stran, nevidím důvod, proč by podobný účinek nemohla mít i smlouva inominátní.

Právo na rozmnožování, rozšiřování počítačových a sdělování programů

Rozmnožováním počítačového programu se rozumí pořizování kopií (rozmnoženin) originálu či kopií kopie (rozmnoženina rozmnoženiny). U programů nejde jen o vytvoření záložní kopie

²⁰ CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xii, 477 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-432-2. 25 s.

²¹ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). §13, §14 a §18

²² PIŠTĚJOVÁ, Luboslava . LICENČNÍ SMLOUVA PODLE NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU [cit. 10. března 2014]. < <http://www.epravo.cz/top/clanky/licencni-smlouva-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-91640.html>>.

na CD či USB disk, ale například umístění kopie na pevný paměťový disk počítače. Je tedy jedno jestli se jedná o hmotnou nebo nehmotnou rozmnoženinu. Pořizování rozmnoženiny bez souhlasu autora je bezesporu neoprávněným zásahem do autorských práv a tudíž porušením autorského zákona, ovšem toto omezení má u počítačových programů několik specifik, ke kterým se dostanu ve zvláštní kapitole níže.

Právo na rozšiřování programu znamená, že pokud není licenčně převedeno na jinou osobu, pak má autor výlučné právo na distribuci daného programu. Zde samozřejmě zjednodušuji a hovořím pouze o oblasti Evropské unie. Prvním převodem vlastnického práva k hmotnému nosiči se souhlasem autora se pak toho právo vyčerpá. Zajímavé mi v souvislosti s programy přijde to, že jde o zpřístupnění rozmnoženiny či originálu na hmotném nosiči. Dříve byl náhled takový, že zpřístupnění elektronické verze toto právo nevyčerpá: „*V případě zpřístupnění díla jiným způsobem, než je převod hmotného nosiče díla, se nejedná o výkon výlučného autorského práva na rozšiřování originálu či rozmnoženiny díla, ale zpravidla o jiné způsoby užití díla, a to i v případě, kdy na základě takového užití k vzniku rozmnoženiny díla dochází. Rozšiřováním originálu či rozmnoženiny díla není ani tzv. sdělování díla veřejnosti na vyžádání prostřednictvím počítačových či obdobných sítí (srov. § 18 odst. 2 a komentář)*“.²³ Tento přístup dnes ale již neplatí, jak se můžeme dočíst v revolučním rozsudku z 3. 7. 2012, C-128/11, *UsedSoft*.²⁴

Volné užití a zákonná licence

Konečně se začínáme blížit ke kapitole, ve které by se mohla skrývat odpověď na otázku položenou v úvodu. Ještě než se dostanu k institutu volného užití, rád bych obecně zmínil zákonné licence. Ty zde existují pro situace, kdy se střetává zájem obecné povahy s oprávněným právem autora. Co se týče počítačových programů, tak ustanovení §66 odstavec 7 vylučuje užití většiny zákonných bezúplatných licencí.

²³ TELEČ, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7179-608-4. 190 s.

²⁴ Rozsudek SDEU ve věci C-128/11 ze dne 3. července 2012, *UsedSoft GmbH v. Oracle International Corp.*

Volné užití autorského díla a počítačového programu

Volné užití jakožto institut máme zakotven v autorském zákoně v § 30. Nejde o bezúplatnou zákonnou licenci, spíše o jakýsi liberační důvod, který umožňuje fyzickým osobám po splnění podmínek nezasáhnout neoprávněně do autorských práv. Tak to alespoň funguje obecně u autorských děl, nikoliv však pro počítačový program. Zatímco zhotovit si elektronickou kopii audiovizuálního díla, díla hudebního či literárního je legální, pokud jsou splněny zákonné podmínky²⁵. Pokud bych to měl podat zjednodušeně, znamená to, že si v České republice mohu z internetového úložiště pořídit kopii (tedy jak se dnes běžně říká „stáhnout“) filmu, hudby nebo knihy. Je úplně vedlejší, v jakém formátu tam tyto díla budou rozšířena („nahrána“) a co je s podivem, je úplně jedno, zda byla nahrána se souhlasem autora. Dochází zde tedy k paradoxu, kdy já z nelegální kopie učiním jinou kopii, která je již legální, tj. třetí osoba mi předá víc práv než sama má. Samozřejmě, jsou zde výjimky a stále musím splnit několik podmínek, aby šlo o volné užití.

Naproti tomu, u počítačového programu možnost volného užití není a jde vždy o užití díla, často tedy o neoprávněný zásah do práv autora. To máme naprosto jasně řečeno v Autorském zákoně v § 30 odst. 3, kde se podobné ochrany dostává například dílům architektonickým. Jaký důvod tedy vedl zákonodárce, aby počítačové programy, které jak ještě zmíním níže, jsou dnes chráněny po technologické stránce, chránil více než některá autorská díla?

Důležité je zde nejspíše slovíčko dnes. Původní směrnice Evropského společenství je totiž z roku 1991, kdy technologické ochrany byly v plenkách, software byl dostupný na disketách, možná na CD a internet byl na pomalém vzestupu. Šlo také o dobu, kdy vývoj programů stál obrovské částky, a kopírování mohlo vést k likvidačním ztrátám. Jak můžeme vyčíst ze směrnice, evropská Rada toto zohlednila: *„...vzhledem k tomu, že vývoj počítačových programů vyžaduje využití značných lidských technických a finančních zdrojů, zatímco*

²⁵ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). §29 a §30

*kopírování počítačových programů je možné s velice nízkými náklady v porovnání s náklady na jejich nezávislý vývoj.*²⁶ Naopak tehdejší kopírování jiných autorských děl bylo ve výsledku vcelku nákladné - skenery, rychlé tiskárny, kopírky či jiné přístroje na pořizování kopií rozhodně netvořily obvyklou součást domácností. A můžeme se tedy domnívat, že sdílení literárních či audiovizuálních děl elektronickou formou bylo v té době pro lidi nepředstavitelné. Zároveň je ve směrnici zmíněna důležitost počítačových programů v různých průmyslových odvětvích Společenství, stejně jako pro rozvoj obecně. Tehdy tedy bylo žádoucí nastavit podmínky tak, aby se vyvíjelo co nejvíce programů a tudíž se pořizování kopií zakázalo, aby vývojářům neklesaly tržby a vyvíjení programů bylo co nejvíce ziskové.

V roce 2014 ale zdaleka nejsme v podobné pozici jako před 23 lety. Okolo počítačových programů existuje velký trh, technické ochrany jsou na velmi pokročilé úrovni a náklady na vývoj programů, ač stále velmi vysoké, jsou několikanásobně nižší než zisky z nich. Na druhou stranu autorská díla se dnes velmi často vyskytují v elektronické podobě. Slovo jako e-book nám mohlo znít před dvaceti lety jako science fiction, dnes je součástí každodenní reality. Sledování filmů kdekoliv jinde kromě kina nebo televize si asi taky představil jen málokdo. Dnes fungují i celé televizní stanice pouze na internetu, filmy se sdílí ve velkém a na VHS přehrávač už dávno padá prach. Ostatně u filmů můžeme příklon k elektronickým verzím sledovat velmi dobře na DVD/VHS půjčovnách. Deset let zpátky jich bylo plno, teď krachují a stěhují se na internet. Uživatel si tak z pohodlí domova film objedná a shlédne. Technologická ochrana filmů nebo e-booků na internetu ale zdaleka nedosahuje technologické ochrany, které se těší programy, jsou tedy mnohem náchylnější na neoprávněné užití než programy, přesto i jejich autorskoprávní ochrana je v tomto nižší.

Zvláštní je i to, že mezi počítačové programy patří i počítačové hry, i když bych možná rozlišil hry určené na PC a hry konzolové, protože o konzolových hrách již máme judikát²⁷, který nám jejich ochranu upravuje. Ve své práci se ale budu zabývat výhradně hrami určenými pro PC. Hry jsou tedy produkt, který je určen primárně k zábavě, stejně jako mainstreamový

²⁶ *Směrnice Rady evropských společenství ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů (91/250/EHS)*

²⁷ Rozsudek SDEU ve věci C-355/12 ze dne 23. ledna 2014, Nintendo a další v. PC Box Srl

film. Zde nějak nevidím ten zmiňovaný přínos pro Společenství, stejně tak nákladnost není zdaleka tak vysoká. „*Finanční ředitel EA Eric Brown prozradil, že je Star Wars: The Old Republic nejnákladnějším projektem v historii Electronic Arts. Brown dále řekl, že běžné náklady tradičních her jsou kolem 30 milionů dolarů. Například Sony se pochlubila, že jejich aktuální hra God of War 3 (vyjde pouze na PS3) přišla na 44 miliónů. Z důvodu takto velkých nákladů je zřejmé, proč hry nevycházejí pouze na PC, ale rovnou na další herní platformy. Zatímco skutečné hity vydavatelům vydělávají slušné peníze, „obyčejná“ prodejnost kolem miliónu kusů není ve skutečnosti žádné terno, vývoj takových her přitom stojí podobně jako u největších bestsellerů a jejich tvůrcům se často ani nevyplatí.*“²⁸ V době, kdy se vývoj filmů pohybuje v řádu několika stovek miliónů a jejich rizikovost je podobná, nevidím důvod, proč by měly být počítačové hry právně chráněny lépe.

Bohužel se nedá říct, že by směrnice byla zastaralá neboť v roce 2009 vyšla kodifikace této směrnice²⁹, a i když přinesla několik změn, míra ochrany zůstala stále stejná, pouze rozvíjí tu předchozí a k žádným skutečně podstatným změnám ohledně volného užití zde nedošlo.

I když jsem měl tuto část práce již nějakou dobu napsanou, musím do ní opět vstoupit, dne 10. 4. 2014 totiž vyšel další překvapivý rozsudek, který by mohl změnit celou moji práci. Jde o rozsudek SDEU **Case C-435/12 ACI Adam BV and Others vs Stichting de Thuiskopi**, který zcela mění pohled na volné užití díla. Doporučil bych všem se s ním seznámit, je totiž dost dobře možné, že kvůli němu za pár let rozdíl ve volném užití programů a jiných děl zmizí.

Technologická ochrana počítačového programu a její právní využití

Už od počátku se snažili vývojáři a programátoři nalézt řešení, které by zabránilo lidem v kopírování či neoprávněném využívání díla. Jistě z právního hlediska chráněno bylo, ale v praxi stejně k zásahům do práv docházelo a vývojář neměl možnost se o tomto zásahu ani

²⁸ BECK, Tomáš. Kolik stojí vývoj nejen počítačové hry? [cit. 10. března 2014]. <<http://www.immag.cz/2012/02/25/kolik-stoji-vyvoj-nejen-pocitacove-hry/>>.

²⁹ Směrnice evropského parlamentu a rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů

dozvědět. Přistoupili tedy k technickému řešení, které podobně jako zámek na dveřích by umožňoval data „otevřít“ pouze řádnému uživateli. První ochrany vznikaly už na disketách a stály zejména na ochranném softwaru, který se v nich mimo hlavní počítačový program skrýval. Toto řešení odstartovalo dlouho válku, která trvá do dnešních dnů, válku mezi vývojáři a takzvanými „crackery“³⁰, což jsou lidé, kteří z vlastních pohnutek tyto ochrany překonávají a radí lidem, jak je obejít. Tuto skupinu si dnes lidé často spojují s hackery, jde ale o dvě různé skupiny.

V 90. letech se programy začaly namísto po disketách, šířit po CD a opět to znamenalo změnu přístupu k technologické ochraně. Nejúčinnější, ale také nejdražší ochranou bylo zapsání dat do oblasti CD, které nebylo možné kopírovat bez speciálního čipu. Výrazně levnější a také častěji využívanou metodou byl kód, který byl uveden v manuálu, který dostal pouze řádný uživatel. Podobných kódových ochran bylo obecně více, byly zde kódy, které jste po telefonu nahlásili a výměnou jste teprve dostali aktivační kód pro váš program. Tyto metody, ač účinné vedly k velké kritice ze strany oprávněných uživatelů, kteří ztráceli možnost program používat při aktualizacích či opětovné instalaci.³¹

Dnes se můžeme setkat s více typy ochran, jak těch hardwarových, které se spárují s určitým počítačem, tak softwarových, kde je zapotřebí nějaký aktivační kód či jiná forma registrace. S podobnou ochranou se nejspíše setkal každý z nás, takže ji dále rozvádět nebudu a zaměřil bych se na to, jak jsou tedy tyto ochrany řešeny podle práva u nás. Touto tematikou se opět zabývá autorský zákon: „*Do práva autorského neoprávněně zasahuje ten, kdo obchází účinné technické prostředky ochrany práv podle tohoto zákona.*“³² Dle tohoto ustanovení, je tedy obecně obcházení těchto technických ochran automaticky porušením autorského práva.

³⁰JANSSEN, Cory. Definition - What does *Crack* mean? [cit. 10. března 2014].
<<http://www.techopedia.com/definition/10256/crack/>>.

³¹ Autor neuveden. Copy Protection [cit. 10. března 2014].
<<https://sites.google.com/a/mohitech.com/www/copyprotection/>>.

³² Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). §43

Právní definici technické ochrany nalezneme hned ve třetím odstavci stejného paragrafu: „*Účinnými technickými prostředky podle tohoto zákona se rozumí jakákoli technologie, zařízení nebo součástka, která je při své obvyklé funkci určena k tomu, aby zabraňovala nebo omezovala takové úkony ve vztahu k dílům, ke kterým autor neudělil oprávnění, jestliže užití díla může autor kontrolovat uplatněním kontroly přístupu nebo ochranného procesu jako je šifrování, kódování nebo jiná úprava díla nebo uplatněním kontrolního mechanismu rozmnožování.*“ Pokud provedeme jednoduchou úvahu, a sice že vlastně každý komerční software je dnes chráněn technologickým řešením, znamená to, že je téměř vždy chráněn podle tohoto ustanovení. Zdá se tedy, že autorský zákon opět chrání výrazně více počítačové programy než jiná autorská díla, jelikož tyto technologickým řešením zpravidla chráněna nejsou. Aspoň tak tomu na první pohled je, ale pozor v sedmém odstavci § 66 máme řečeno, že některá ustanovení § 43 se pro počítačové programy nepoužijí. Je ovšem otázka, zdali bychom na dnešní činnost výše zmíněných „crackerských skupin“ nemohli uplatnit odstavec druhý stejného paragrafu. Chtěl bych ale v souvislosti s tím zmínit, že ne vždy je „obejití“ ochrany zásahem – málokdo to ví, ale počítačový program stejně jako knihu můžeme přeprodát, tedy prodat dál. Tím vlastně předáme dál i licenci a ochranný kód dalšímu člověku, ovšem, aby zároveň nedošlo k porušení, je třeba se všech našich kopií zbavit. S tímto přišlo rozhodnutí UsedSoft, o kterém jsem se zmiňoval výše³³, a i když je tento pře prodej omezen tím, že není možné licence dělit, pořád je to možnost jak legálně získat software za nižší cenu.

Specifické výjimky u počítačových programů

Počítačový program se odlišuje od jiných děl také tím, že pro jeho užívání zákonodárce stanovil několik výjimečností³⁴. Tyto výjimečnosti souvisí s tím, jak programy fungují a jakým způsobem je oprávnění uživatelé využívají. Zákonodárce vzal potřeby uživatelů v úvahu a

³³ Rozsudek SDEU UsedSoft (viz výše)

³⁴ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). § 2 odst. 2, § 58 odst. 7, § 65 a § 66

omezil rozsah některých práv autora. Jako ostatně většina ustanovení o programech, i toto má původ ve směrnici EU³⁵. Před několika lety se zdálo, že transpozice v ČR nebyla úplně zdařilá, o čemž ostatně hovoří i komentář: “ ... *hlediska legislativně technického je naopak současná úprava ve srovnání s úpravou komunitární poněkud nepřehledná a komplikovaná. (Srov. např. účelnější přístup slovenský.)* Výklad komentovaného ustanovení je však nutné, i přes určitou legislativní neobratnost zákonodárce, provést vždy v souladu s účelem komunitární úpravy, kterým je odstranění rozdílů mezi právními úpravami členských států, jež narušují fungování společného trhu.”³⁶ Čas ale ukázal, že naopak transpozice je v souladu s dnešními judikáty a tento názor byl vyvrácen.

Je třeba zmínit to, že tyto bezúplatné zákonné licence může použít pouze oprávněný uživatel a nikdo jiný a pouze je-li to nezbytné k využití programu. Toto máme zdůrazněné v odstavci pátém, kde se odkazuje na třístupňový test, který nám říká, kdy a za jakých okolností je zásah do cizích autorských práv možný. Chtěl bych tyto licence ve své práci představit spíš krátce a obecně, ačkoliv vím, že je to velmi široké téma, o kterém by bylo možné napsat hodně. Nepokládám se ale v tomto směru za kompetentního a do hloubky se na toto téma podívám v budoucnu. Komentář nám představuje tři základní zásahy do cizích práv: “ *Obecně vzato je možné v souladu s komunitárním právem dovozovat tři účelově stanovená omezení autorského práva, a to za účelem:*

- a) *běžného provozu počítačového programu,*
- b) *pořízení záložní rozmnoženiny počítačového programu,*
- c) *dosažení interoperability nezávisle vytvořeného počítačového programu.*³⁷

Pokusím se to pro účely práce co nejvíce zjednodušit – písmeno a) nám říká, že oprávněný uživatel může program překládat, upravovat chyby či přímo kód měnit pokud je to nezbytné

³⁵ čl. 5 a 6 směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů

³⁶ TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7179-608-4. 627 s.

³⁷ TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7179-608-4. 628 s.

pro jeho užívání (a zároveň pokud je kód přístupný). Písmeno b) pak oprávněnému uživateli umožňuje pořizovat záložní rozmnoženiny programu, takovou kopií je vlastně i program sám při provozu či při instalaci. Mohlo by se to zdát v rozporu se zákazem volného užití dle § 30, zde ovšem sledujeme jiný cíl, a sice dát oprávněnému uživateli možnost co nejlépe program použít, pokud je to nezbytné. Poslední písmeno - c) přiznává uživateli možnost za pomoci zpětného inženýrství vstoupit do kódu programu a zjistit jak funguje, pokud je to nezbytně nutné pro dosažení interoperability³⁸ s jiným programem. Autor počítačového programu nemůže právně těmito zákonným licencím zabránit.

Závěr

Po přečtení práce, je nejspíše jasné, že mi současný stav nepřijde v pořádku. Domnívám se, že počítačový program by neměl být autorským zákonem chráněn lépe než jiná autorská díla, pokud by na počítačový program měla autorskoprávní ochrana vůbec dopadat. Osobně se mi jako nejideálnější varianta jeví vyčlenit program z autorského práva a chránit ho vlastním zákonem jako *sui generis*. Bohužel si nemyslím, že by se k podobnému kroku schylovalo a tak zatím nejspíš zůstane pod autorským zákonem. Je pravda, že toto řešení, ač není dle mého nejvhodnější, funguje. Na druhou stranu ale toto podřazení způsobuje zmatky a to jak pro lidi právně vzdělané, tak pro informatiky a programátory. Mým přáním je, aby se IT právo stalo samostatným oborem práva, který podobně jako u domén, nemá lokální, ale globální působnost.

Velkým nebezpečím, které by nebylo dobré podcenit, je dle mého názoru pirátství. Dalo by se mu předcházet i jednoduchým způsobem – mělo by dojít k větší osvětě. Mezi svými známými jsem zjišťoval, jestli vědí, jak je právně chráněn počítačový program a autorské dílo a jaký je mezi nimi rozdíl. Značná část rozdíl neznala a mysleli si, že volné užití platí i pro programy. Nepovažuji je sice za reprezentativní vzorek, přesto mě to zarazilo.

³⁸ Příspěvatelé Wikipedie, *Interoperabilita* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2013, Datum poslední revize 23. 03. 2013, 08:51 UTC, [citováno 14. 04. 2014]

<<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Interoperabilita&oldid=9991906>>

Byl bych také pro zjednodušení právní ochrany programů, neboť se domnívám, že funguje a bude fungovat spíše podpůrně k technickým ochranám založeným na hardwaru. Ostatně pokud se něco bude dále vyvíjet, budou to právě technologická ochranná opatření, nikoliv právní ochrana, která asi vždy bude pár kroků pozadu.

Chtěl bych také říct, že jsem odpověděl na otázku položenou v úvodu. Není to ovšem tak jednoduché, program je v něčem chráněn více a v něčem mnohem méně. Je vidět že přísnější úprava vlastně pochází z Evropské unie, a sice z důvodu rozvoje trhu IT technologií, a že soud postupně ochranu programů snižuje. Stále je tu ovšem otázka volného užití, ze kterého jsou programy vyloučeny, zatímco na jiná autorská díla se uplatní. Tak tomu aspoň doteď bylo. Před třemi dny však vyšel nový judikát, který obrací otázku volného užití a pořízení kopie z nelegálního zdroje. Je tedy možné, že brzy budou chráněny lépe i filmy a hudba. Snad se blýská na lepší časy.

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura

ČERMÁK, Jiří. Internet a autorské právo. 2. akt. a rozš. vyd. Praha, Linde Praha, a.s., 2003.

CHALOUPKOVÁ, H., HOLÝ, P.: Autorský zákon. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012

JANSA, Lukáš a Petr OTEVŘEL. *Softwarové právo: praktický průvodce právní problematikou v IT*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2011

KŘÍŽ, Jan, HOLCOVÁ Irena a kol. . Autorský zákon: Komentář. 2. aktualiz. vyd. Praha : Linde Praha, a.s., 2005.

MAISNER, Martin a kol. *Základy softwarového práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011

POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2012

SMEJKAL, Vladimír a kol. *Právo informačních a telekomunikačních systémů*. Vyd. 2. Praha: C. H. Beck, 2004

ŠTĚDRŮ, Bohumír. *Ochrana a licencování počítačového programu: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010

TELEC, Ivo a TŮMA Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007

Články

Aujezdský, J.: *Licenční smlouva k software*, Daně a právo v praxi č.3/2004

Jansa, L., Otevřel P.: Právní aspekty tvorby software, Právní rozhledy č.13/2006 str. 465-470

Otevřel P.: Právní aspekty prodeje použitého software, IT Systems č. 10/2007, str. 40-43

Webové stránky a online články

Aujezdský, J.: *Možnosti přístupu ke zdrojovému kódu počítačového program*, publikováno dne 13.7.2008 na <http://www.elaw.cz/clanek/moznosti-pristupu-ke-zdrojovemu-kodu-pocitacoveho-programu>

Autor neuveden. Copy Protection [cit. 10. března 2014].

<<https://sites.google.com/a/mohitech.com/www/copyprotection/>>.

BECK, Tomáš. Kolik stojí vývoj nejen počítačové hry? [cit. 10. března 2014].

<<http://www.immag.cz/2012/02/25/kolik-stoji-vyvoj-nejen-pocitacove-hry/>>.

JANSSEN, Cory. Definition - What does *Crack* mean? [cit. 10. března 2014].

<<http://www.techopedia.com/definition/10256/crack/>>.

PIŠTĚJOVÁ, Ľuboslava . LICENČNÍ SMLOUVA PODLE NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU [cit. 10. března 2014]. < <http://www.epravo.cz/top/clanky/licencni-smlouva-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-91640.html>>.

Přispěvatelé Wikipedie, *Strojový kód* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2014, Datum poslední revize 17. 02. 2014, 22:54 UTC, [citováno 13. 04. 2014]

<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Strojov%C3%BD_k%C3%B3d&oldid=11229503>

Přispěvatelé Wikipedie, *Programátor* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2013, Datum poslední revize 13. 06. 2013, 08:42 UTC, [citováno 14. 04. 2014]

<<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Program%C3%A1tor&oldid=10412356>>

Přispěvatelé Wikipedie, *Interoperabilita* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2013, Datum poslední revize 23. 03. 2013, 08:51 UTC, [citováno 14. 04. 2014]

<<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Interoperabilita&oldid=9991906>>